

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

SAMLINGER

TIL

JYDSK HISTORIE OG TOPOGRAFI

UDGIVNE AF

DET JYDSKE HISTORISK-TOPOGRAFISKE SELSKAB.

3. RÆKKE. III. BIND.

REDIGERET AF

CHR. VILLADS CHRISTENSEN

SELSKABETS SEKRETÆR.

KØBENHAVN.

I KOMMISSION HOS TILLGES BOGHANDEL.

TRYKT HOS NIELSEN & LYDICHE

1901—1903.

M. H. Poulsen

Mathias Hans Rosenørn,

Gehejmekonferensraad, Kammerherre, fh. Indenrigsminister, Stiftamtmand m. m. Storkors af Dannebrog p. p.; fra 1866 til 1895 Medlem af Bestyrelsen for det jydsk-historisk-topografiske Selskab, født 24. Novbr. 1814, død 30. Marts 1902.

Da den gamle Gehejmeraad M. H. Rosenørn Paaske-dag, 30. Marts, 1902 var afgaaet ved Døden, lød der fra de forskelligste Sider almindelig Anerkendelse af »den sidste af Frederik den Syvendes Ministre«. Men uagtet han blev den sidst levende af dem, faldt dog hans Minister-tid i de første Aar af Kong Frederiks Regeringstid, nemlig fra 21. Septbr. 1849 til 13. Juli 1851, saa han altsaa flere Aar før sin Død kunde holde 50-Aars-Jubilæum for sin Indtræden i Kongens Raad; og ved sin Død kunde han se tilbage over en Virksomhed paa næsten to Menneskealdere i Statens Tjeneste, idet han 21. Novbr. 1837 blev udnævnt til Volontær i det danske Kancellis 3die Departement; thi selv om han i 1885 tog sin Afsked fra Amtmandsembedet i Randers, vedblev han at virke som kongelig Kommissarius for de jydsk-fynske Statsbaner og forskellige jydsk Privatbaner.

Mathias Hans Rosenørn blev født 24. Novbr. 1814 i Randers og var Søn af Peter Otto Rosenørn (f. 1778, † 1847 som Generalkrigskommissær); kun to Aar gammel mistede han sin Moder Eleonora, f. Hellesen, men hans

Fader giftede sig senere med en Datter af den saa indflydelsesrige Kancellipræsident P. C. Stemann, der blev ham en god Støtte og Vejledning, og hvem M. H. Rosenørn senere har sat et smukt Minde i Personalhistorisk Tidsskrift 3. Række VI, S. 1--52. 1831 blev han med Udmærkelse Student fra Sorø Akademi og 1836 tog han juridisk Embedseksamen med 1. Karakter; samme Aar kom han paa en Udenlandsrejse, der strakte sig over henved et Par Aar, og paa hvilken han i Tyskland og Frankrig særlig studerede de europæiske Statsforhold; strax efter sin Hjemkomst fik han Titel af Kammerjunker, og nu steg han hurtigt paa Embedsbanen, saa han allerede 7. Maj 1847 blev Stiftamtmand over Island og Amtmand over Sønder-Amt. Under et Ophold i Kjøbenhavn udnævntes han 21. Septbr. 1849 til Indenrigsminister, hvilken Stilling han beklædte til 12. Juli 1851. »Som Medlem af Statsraadet tog han Ordet for et nationalt og politisk Samliv mellem Kongeriget og det dansktalende Slesvig i alle indre Landsanliggender, men som bekjendt uden Held; som Fagminister lykkedes det ham derimod at gennemføre forskellige vigtige Landbolove« (Biogr. Lexikon XIV. 314). 1852—53 var han konstitueret som Kabinetssekretær, fra Januar 1854 midlertidig Chef for det statistiske Bureau, indtil han 19. Maj 1854 udnævntes til Amtmand over Randers Amt, et Embede, han røgtede med Dygtighed og Nidkærhed, indtil han 1885 tog sin Afsked; 1859 blev han kongelig Kommissarius for de nørrejydske Statsbaner, og senere for flere private Baner. 1847 blev han Ridder og 1852 Kommandør af Danebroge, 1862 Danebrogsmand, og 1871 fik han Storkorset. 1850 blev han Kammerherre, og da han 1885 afgik fra Amtmandsembedet, fik han Titel af Gehejmekonferensraad. Ved Folketingsvalget 4. Decbr. 1849 — det første efter at Grundloven var traadt i Kraft — valgtes Rosenørn,

som jo da var Indenrigsminister, i Kjøbenhavns Amts 3die Valgkreds, Roskilde; ved det næste almindelige Valg, 4. August 1852, stillede han sig i Viborg Amts 4de Valgkreds, Sønder-Vinge, hvor han valgtes ved Kaaring, men næste Aars 26. Febr. faldt han i samme Kreds mod Skolelærer og Gaardmand P. Hansen, der fik 571 Stemmer, medens Rosenørn kun opnaaede 355. Efter den kort derpaa følgende Opløsning valgtes han 27. Maj 1853 i Kjøbenhavns 3die Valgkreds, men nogle Dage efter sin Udnævnelse til Amtmand nedlagde han Mandatet. 7. Febr. 1856 valgtes han ind i Rigsraadet som første umiddelbart valgte Medlem for Nørrejylland, men efter 1861 at være udtraadt af Rigsraadet kom han ikke mere til at deltage i Lovgivningsarbejdet. 25. Juni 1884 stillede han sig ved Folketingsvalget i Randers, men fik kun 1153 Stemmer, medens Godsejer, Kaptejn (nuværende Kommandør) H. E. Bluhme valgtes med 1257 Stemmer. Efter sin Afgang fra Amtmandsembetet tog Rosenørn Bolig i Kjøbenhavn, men han henlevede ikke sine sidste sytten Aar i Uvirksomhed, da Stillingen som Kommissarius for Jernbanerne er saare langt fra at være — hvad Folk i Almindelighed ere tilbøjelige til at mene — nogen Sinekure; som Kommissarius maatte han desuden ofte foretage Rejser rundt om i Landet. Men tilmed var han saare virksom i forskellige filantropiske Øjemed, og han sad i Bestyrelsen for flere humane og humant-kristelige Foreninger; Afholdssagen, Sædelighedsspørgsmaalet m. fl. omfattede han med varm Interesse. Uden foregaaende Sygdom, men dog efter i nogen Tid at have følt Alderens Tryk, døde han 30. Marts 1902 i Kjøbenhavn; Bisættelsen fandt Sted i Frederiks Kirke, men Liget førtes derpaa til Randers, hvor han jordedes ved Siden af sin 25. Septbr. 1878 forudgangne Hustru, hans Søskendebarn Ludovica Emilie f. Olrik (født 14. Juni 1815 i Helsingør,

Datter af Justitsraad Holger Ludvig Olrik, Raadmand og Hospitalsforstander); han var bleven gift med hende 23. Novbr. 1844, og der fødtes i Ægteskabet i alt syv Børn.

I Danmarks Adels Aarvog for 1887 findes S. 376—88 en fuldstændig Stamtavle over Familien Rosenørn, der nedstammer fra den med Navnet Rosenørn d. 20. Marts 1679 adlede Kancelliraad Peder Madsen til Tvilum (født 1635, død 1706; gift med Anne de Hemmer). Han var Farfaders Farfaders Fader til Gehejmeraad M. H. Rosenørn; men Peder Madsen Rosenørn var Søn af Mads Povlsen, der var Borgmester i Randers og gift med Anne Nielsdatter, hvis Fader Niels Jakobsen, der ligeledes var Borgmester i Randers, var Stamfader til Slægterne Hofman, Povlson, Benzons m. fl. Det var altsaa ikke alene ved at være født i Randers, at M. H. Rosenørn følte sig knyttet til denne By, hvor den længste Del af hans Embedsvirksomhed faldt, og hvor han fandt sit sidste Hvilested; men ogsaa ved Aarhundreders Minder og Traditioner fra den patriciske Borgerslægt, hvis Blod randt i hans Aarer. Derfor er det ogsaa naturligt, at hans literære Hovedværk »Greve Gert af Holsten og Niels Ebbesøn af Nørring Ris« (I. Forundersøgelser. 1873—87 og II. 1901) i en særlig Grad handler om Begivenheder i og ved Randers. Man havde kunnet vente, at hans Forfattervirksomhed var bleven mere betydelig og omfattende, end den blev (se Erslews Forfatter-Lexikon Supplement II, 840 f.); men dels lagde hans betydelige Embedsvirksomhed Hindringer i Vejen derfor, dels koncentrerede han sine videnskabelige Undersøgelser for den største Del paa Studier til »Grev Gert og Niels Ebbesøn«. Men efter at have taget sin Afsked fra Amtmandsembedet udgav han, der i sine yngre Aar havde haft god Lejlighed til at kaste et Blik bag Hoffets Kulisser, 1888 »Løsrevne Blade af Livsminder«, en Bog, der indeholder

mange interessante Bidrag til den politiske Historie under Frederik den Syvende.

Da D. H. Wulff i 1865 arbejdede for Stiftelsen af det jyske historisk-topografiske Selskab, var M. H. Rosenørn en af Medindbyderne, og ved Valget af Bestyrelse fik han tilligemed J. F. Kinch (se dette Tidsskrift 2. Række II, S. 1 ff.) og D. H. Wulff (se dette Bind S. 1 ff.) de fleste Stemmer, og han genvalgtes stadig til Bestyrelsen ved de hvert femte Aar forekommende Valg, indtil han 1895 paa Grund af Alder ikke længere ønskede at vælges; mærkværdig nok er denne hans 30-aarige Virksomhed i vort Selskabs Bestyrelse ikke omtalt i Biografisk Lexikon anf. St., hvor der derimod mindes om, at han fra 1885 var dansk Formand for »Samfundet for dansk-norsk Genealogi og Personalhistorie«. Og dog øvede han i den lange Aarrække en betydelig Indflydelse i vort Selskab; ganske vist leverede han til »Samlingerne« kun nogle enkelte, og det mindre Artikler, i 1ste Rækkes 2det og 9de Bind samt i 2den Rækkes 1ste Bind; men sit Hverv at bedømme de indsendte Bidrag røgtede han med den største Iver, og hans store Kundskabsfylde paa forskellige Omraader af Historien satte ham i Stand til at give mange gode Oplysninger til en hel Del af de Artikler, der ere blevne trykte i Samlingerne. Hertil skal føjes, at hans Værk om »Grev Gert og Niels Ebbeson« blev udgivet med Understøttelse af det jyske hist. topogr. Selskab; første Bind var fjorten Aar om at udkomme (1873 - 87) i en Række af smaa Hefter, og da han tog sin Afsked fra sit jyske Amtmands-Embede og flyttede til Kjøbenhavn, var det, som han selv har sagt, i alt Fald for en stor Del for bedre at kunne være i Stand til at benytte sin Livsaften til at fortsætte og fuldende sit Værk. Det er da ogsaa lykkedes ham, og det har været ham en Glæde kun nogle faa

Maaneder før sin Død at kunne se anden Del deraf udkomme; og det har ligeledes været den nuværende Bestyrelse en Glæde af Selskabets Midler at kunne — sammen med den grevelige Hjelmstjerne-Rosencroneske Stiftelse — bidrage til, at 2den Del udkom; det var en Taknemmelighedsgjæld, som derved blev betalt. Man ser saavel af Texten som — og vel især — af de rigtige Noter, hvor overordentlig stort et Arbejde der har været gjort for at faa disse to Bind til at foreligge saaledes, at de nu altid ville danne et betydningsfuldt Kildeskrift til hin Periodes Historie.

Vilhelm Bang.